

Jerzy Sielski

jsielski@op.pl

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1900-6870>

Doktryna polityczna Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska

„Donald Tusk to bardzo twardy, brutalny gracz tak samo jak Jarosław Kaczyński, jak wcześniej Leszek Miller czy Aleksander Kwaśniewski. Władza nie spadła im z nieba, oni ją sobie wzięli eliminując swoich konkurentów i podporządkowując sobie struktury” – Janusz Palikot

Wprowadzenie

Wybór powyższego tematu, który jest z jednej strony nieoczywisty, z drugiej interesujący, stanowi wyzwanie dla każdego badacza. Z doktryną polityczną Jarosława Kaczyńskiego jako terminem spotkałem się tylko raz na polu publicystycznym, w literaturze przedmiotu nie znalazłem analizy tego problemu. Jeszcze gorzej sprawa wygląda, gdy chodzi o doktrynę Donalda Tuska – nie spotkałem takiego terminu zarówno w publicystyce, jak i w literaturze przedmiotu. Wyzwanie badawcze – rekonstrukcja doktryny politycznej Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska – jest więc bardzo duże.

Jako główne wyróżniki pojęcia doktryny politycznej Tuska i Kaczyńskiego przyjąłem następujące elementy:

1. cel strategiczny;
2. środki, które prowadzą do realizacji tego celu;
3. cel ukryty;

4. środki, które prowadzą do realizacji celu ukrytego.

Zaprezentowane wyróżniki charakteryzują najpełniej elementy doktryny politycznej obu analizowanych przywódców.

Podstawą metodologiczną pracy jest pięć metod stosowanych zarówno w politologii, jak i w naukach społecznych: konstruktywistyczna, porównawcza, czynnikowa, historyczno-politologiczna i behawioralna. Główną metodą badawczą, zastosowaną w tej pracy, jest konstruktywizm, używany przede wszystkim w stosunkach międzynarodowych¹, a w szczególności w badaniu integracji europejskiej². Wywodzi się z antynaturalizmu w postaci teorii interpretacjonistycznej, gdzie polityka jest rywalizacją w sferze narracji, która może się rozgrywać na wielu różnych płaszczyznach. W praktyce metoda ta służy do bitew narracyjnych świata polityki. Podejście społeczno-konstruktywistyczne daje możliwość tworzenia przez decydentów lub badaczy, analizujących działania polityków celowych, konstruktów społecznych (powstaje pytanie – czy świadomie, czy też intuicyjnie)³.

Metoda porównawcza ma istotne znaczenie w analizie politologicznej oraz w stosunkach międzynarodowych. Często wykorzystuje się wymiar wzorca bądź luki. W zaprezentowanym opracowaniu ten drugi wymiar ma znaczenie. Wymiar luki polega na odkrywaniu przez podmioty polityki możliwości osiągnięcia dla siebie różnych korzyści w przestrzeni zarówno globalnej, jak i lokalnej, np. w krajach o niższym poziomie rozwoju. Badania porównawcze w politologii dostarczają decydentom materiału pomagającego w podejmowaniu optymalnych decyzji oraz w uniknięciu błędów popełnianych przez inne podmioty w podobnych sytuacjach. W pracy zastosowano także metody: czynnikową⁴, historyczno-politologiczną oraz behawioralną. Przez zastosowanie tych metod staram się odtworzyć zaistniałe już zjawiska polityczne (czynniki), które miały wpływ na analizę głównych punktów danych doktryn.

Przyjmuję koncepcję podziału polityków u władzy na przywódców i liderów. Prezentowani w artykule dwaj przywódcy polityczni są z jednej strony decydentami strategicznymi. Przywódca – w pełni tego słowa – to decydent posiadający

¹ Zob. m.in. Ch. Reus-Smit, *Konstruktywizm*, [w:] *Teorie stosunków międzynarodowych*, S. Burchill, R. Devetak, A. Linklater, M. Paterson, CH. Reus-Smit, J. True, tłum. P. Frankowski, KiW, Warszawa 2006, s. 269 in.

² J. Czaputowicz (red.), *Zastosowanie konstruktywizmu w studiach europejskich*, Wyd. UW, Warszawa 2016.

³ D. Marsh, G. Stoker (red.), *Teorie i metody w naukach politycznych*, tłum. J. Tegnerowicz, Wyd. UJ, Kraków 2006, s. 6 i 39.

⁴ J. Sielski, *Geniusze polityki i mężowie stanu*, [w:] *Przywódcy polityczni wobec współczesnych zagrożeń i kryzysów. Wyzwanie dla przywódców i partii politycznych*, red. M. Hartliński, INP Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Forum Politologiczne, t. 20, Olsztyn 2017.

zaplecze polityczne i samodzielnie podejmujący najważniejszą decyzję strategiczną w trwały sposób⁵. W pracy odnoszę się do trzech typów przywódców ze względu na siłę wpływu w oparciu o dwie kategorie: prestiż i charyzmę⁶:

1. przywództwo nadzwyczajne (prestiż nabyty),
2. przywództwo naturalne (prestiż osobisty),
3. przywództwo charyzmatyczne.

Przywódcą nadzwyczajny posiada prestiż nabyty, np. przez objęcie stanowiska przywódczego, ale z różnych powodów, np. prawnych, jak cesarz w Japonii czy prezydent w Niemczech, ma tylko funkcje reprezentacyjną i ceremonialną. Mimo potencjalnych możliwości podejmowania decyzji strategicznych, nie podejmuje ich (np. prezydent Bronisław Komorowski czy Andrzej Duda w Polsce). Przywódca naturalny nabywa prestiż osobisty, a to związane jest z podejmowaniem decyzji strategicznych. Prezydent Aleksander Kwaśniewski, mimo tych samych uprawnień co Andrzej Duda, potrafił podejmować decyzje strategiczne, np. w kwestii podziału administracyjnego kraju, gdy w wyniku weta wymusił na rządzie utworzenia nowych województw. Przywództwo naturalne jest wyższym stopniem przywództwa, które zdobywa się w wyniku osobistych predyspozycji fizycznych i intelektualnych. Przywództwo charyzmatyczne jest najwyższym stopniem przywództwa. Taki przywódca podejmuje decyzje strategiczne i niezależnie od stanowiska politycznego, ma bezwarunkowe poparcie wśród swoich zwolenników bez względu na treść decyzji czy przyszłościowe skutki. Obaj przywódcy przedstawieni w pracy to decydenci charyzmatyczni o dużej sile strategicznej. Z drugiej strony przedstawiam ich na tle trzech typów przywódców, którzy nierozzerwalnie związani są z działalnością polityczną⁷. Ten typ przywódców zaprezentuje na tle tworzenia się III RP w okresie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku.

Pierwsza grupa to osoby związane z ideami politycznymi – ideologią. To przywódcy ideologiczni, tworzący idee, które były inspiracją do działania ruchu politycznego lub społecznego, np. Solidarność, a później tworzyli ideologiczne podstawy III RP. Warto tu wymienić Adama Michnika, Jacka Kuronia czy Ka-

⁵ Zob. J. Sielski, *Teoretyczne aspekty przywództwa politycznego. Casus Polski*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, poza tym pomijam decydentów medialnych, np. Adama Michnika, z powodów objętościowych ograniczeń redakcyjnych.

⁶ Ibidem, s. 98 i n.

⁷ Szerzej zob. J. Sielski, *Lech Wałęsa i Tadeusz Mazowiecki. Twórcy III RP*, [w:] „181 Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Politologica XIV” Red. R. Kozioł, A. Tasak Wyd. Naukowe UP, Kraków 2015, s. 48–64.

rola Modzelewskiego⁸. Oczywiście tutaj będą przynależeć także Karol Marks, Konfucjusz czy Machiavelli.

Druga grupa to przywódcy-organizatorzy. To od nich zależało, jak praktycznie potoczy się działalność polityczna. Najbardziej znanymi politykami związanymi z Solidarnością byli Bogdan Borusewicz, Bronisław Geremek i Robert Krasowski, który w swojej trylogii o Lechu Wałęsie tak opisuje relacje Borusewicz – Wałęsa. „(...) lata siedemdziesiąte, (...) Wałęsa się wtedy w ogóle nie liczył. (...) Owszem, zdążył już poznać ważne figury z KOR, poznał Kuronia, poznał Borusewicza, ale to oni byli sławnymi działaczami, on zaś robotniczym mięsem armatnim. Nawet sławny strajk w Stoczni Gdańskiej, od którego wszystko się zacznie, zorganizował nie Wałęsa, lecz Borusewicz. Do 14 sierpnia 1980 roku, początku strajku, Wałęsa był pionkiem, którym poruszali inni. Borusewicz zdecydował także o tym, że to Wałęsa stanie na czele strajku. Nie w uznaniu zasług czy zdolności, po prostu potrzebował robotnika, który w stoczni kiedyś pracował. Zresztą wszystko w tamtych dniach było poplątane. Bo Wałęsa mocno się opierał, nie chciał strajkować, tłumaczył, że urodziło mu się szóste dziecko. Ale Borusewicz naciskał, więc Wałęsa dał się w końcu namówić”⁹. Bronisław Geremek swoje talenty organizatorskie ujawnił przede wszystkim w trakcie obrad okrągłego stołu i w chwili powstania OKP, gdzie objął funkcję przewodniczącego.

Odnosząc się do przywódców na świecie niektórzy przywódcy ideologiczni są też przywódcami-organizatorami np. Włodzimierz Lenin, Fidel Castro. Warto zaznaczyć, że bardzo trudno jest w wielu przypadkach „wyluskać” przywódcę-organizatora, często jeden i ten sam przywódca jest sprawcą i organizatorem, a nawet przywódcą ideologicznym, np. W. Lenin. Niekiedy o takim typie przywództwa potocznie mówi się, że określa, inspiruje i organizuje działalność polityczną związaną z danym ruchem politycznym czy organizacją społeczno-polityczną.

Trzecia grupa to pierwszoplanowi gracze polityczni – decydenci, czyli sprawcy. Z naszego punktu widzenia, gdy przejdziemy do tworzenia się ruchu politycznego, jakim bez wątpienia była Solidarność, to zauważymy, że III RP stworzyli swoimi decyzjami politycznymi Lech Wałęsa i Tadeusz Mazowiecki. Każdy z nich inaczej tworzył III RP. Wałęsa był przede wszystkim tym, który obalił system – realny socjalizm. Był znakomitym destruktozem. Mazowiecki przede wszystkim był budowniczym, gdy został premierem tworzył na naszych oczach „nową Polskę”, to jego decyzje tworzyły nowy system polityczny, gospodarczy i społeczny.

⁸ Swoje poglądy i życie polityczne K. Modzelewski opisał w swoich wspomnieniach: K. Modzelewski, *Zajeżdżymy kobylę historii. Wspomnienia...*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2013.

⁹ R. Krasowski, *Z chłopaka król*, część I, „Polityka”, 2013, nr 39.

Doktryna Kaczyńskiego

Cel strategiczny – „nowe państwo”

PiS, tworząc koncepcję IV RP, zaprezentował wizję nowego państwa, które miało być moralne, solidarne, dla ludzi, a nie dla elity. Mit IV RP w kampanii wyborczej z 2005 roku był przedstawiony jako program polityczny PiS. „W swym exposé premier Marcinkiewicz odrzucał porównanie idei IV Rzeczypospolitej do mitu, co zarzucano PiS podczas kampanii. Mówiąc o tym, że za IV RP nie stoi myślenie magiczne, starał się przekonać o realności założeń programu, który miał realizować jego rząd”¹⁰. Na opinii o nierealności realizacji tego mitu zaciążył w dużym stopniu bilans rządów PiS oraz „...pełna awantur koalicja z Samoobroną i LPR, ale także śmierć byłej posłanki Barbary Blidy podczas jej zatrzymania przez ABW, konflikt z protestującymi przed KPRM pielęgniarkami, ostry spór wokół lustracji, czy wreszcie styl sprawowania urzędu ministra sprawiedliwości przez Zbigniewa Ziobrę, pełen pochopnych oskarżeń i owocujący konfliktami wewnątrz rządu. Na niekorzyść działały też wewnętrzne spory między premierem Kaczyńskim a bliskimi współpracownikami – Ludwikiem Dornem, Markiem Jurkiem czy wreszcie oskarżonym o przeciek w aferze gruntowej Januszem Kaczmarkiem”¹¹.

W kompanii wyborczej PiS prawie wcale nie używano tego terminu, gdyż jak twierdzi Rafał Matyja: „Schowanie hasła IV RP wynika z tego, że niemal wszystkie partie oceniły: to już wyborców nie interesuje. (...) Hasło IV RP stało się pałką do okładania PiS po głowie”¹². Według mnie Jarosław Kaczyński na pewno będzie chciał zrealizować swój koronny projekt przebudowy państwa niezależnie od tego, czy będzie on nazwany IV RP, V RP, czy też inaczej. To jedynie kwestia nazwy, gdyż wątpię, aby prezes PiS zrezygnował z tego pomysłu. Kaczyński chce być mężem stanu pokroju Józefa Piłsudskiego.

Należy zaliczyć Jarosława Kaczyńskiego do grona przywódców tworzących nowe idee, wizje polityczne. To przywódcy ideologiczni, tworzący idee, które były lub są inspiracją do działania ruchu politycznego czy społecznego, np. Solidarność, a później ideologiczne podstawy III RP. Warto tu wymienić Adama

¹⁰ J. Chmielewska-Gnojewska, *Mit IV RP jako narzędzie manipulacji w kampanii wyborczej PiS w 2005 roku*, [w:] *Mity symbole i rytuały we współczesnej polityce*, red. B. Szklarski, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008, s. 58.

¹¹ R. Matyja, *Rywalizacja polityczna w Polsce*, Ośrodek Myśli Politycznej Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków-Rzeszów 2013, s.331.

¹² *Dr Rafał Matyja: w rządzie Szydło może się powtórzyć historia jak z Janem Rokitą*, Onet.pl, dostęp 21 X 2015.

Michnika, Jacka Kuronia czy Karola Modzelewskiego¹³. Publicysta Jacek Żakowski powiedział na ten temat: „...Jarosław Kaczyński nie uprawia takiej polityki jak wszyscy. To nie jest gracz jak Miller ani administrator jak Buzek, ani reformator jak Leszek Balcerowicz, ani dyplomata jak Aleksander Kwaśniewski. Zapewne jest tym wszystkim po trosze, ale przede wszystkim jest generatorem, nosicielem i egzekutorem politycznych wizji. W III Rzeczypospolitej jego sposób myślenia (ale już nie metody działania) można porównywać tylko ze stylem Adam Michnika. Jarosław Kaczyński nie uprawia polityki, a metapolitykę. Nie uprawia jej po to, aby zdobyć władzę, choć władza jest mu w jakiś sposób potrzebna. Nie zdobywa władzy, aby rządzić, chociaż możliwość rządzenia sprzyja jego celom... On chce zmienić Polskę”¹⁴.

W pierwszym okresie rządów PiS realizacja IV RP nie doszła do skutków. Jak twierdzi Ludwik Dorn¹⁵, szansa została zaprzepaszczona z powodu zaniechania przeprowadzenia przedterminowych wyborów na początku 2006 roku, gdyż z sondaży wynikało, że wygranie tych wyborów było wielce prawdopodobne, a to spowodowałoby realizację IV RP. Powodem zaniechania był Kazimierz Marcinkiewicz, który według obu braci, mógłby skorzystać z powodu wyborów i urosnąć w siłę.

W grudniu 2015 Jarosław Kaczyński zdobył pełnię władzy. Osiągnął coś, o czym od ćwierć wieku marzyli wszyscy liderzy polityczni w Polsce – pełnię władzy. Spełnił swoje marzenie, o którym mówił jeszcze w latach dziewięćdziesiątych: być szefem takiej partii, która ma większość bezwzględną w parlamencie. Będzie mógł zrealizować swoje marzenie, przebudować Polskę według swojej wizji – stworzyć nowe państwo i stać się co najmniej przywódcą narodowym, a może w przyszłości mężem stanu.

Według programu PiS z 2019 roku partia rządowa chce stworzyć „polski model państwa dobrobytu”¹⁶. W sferze światopoglądowej PiS deklaruje aktywną politykę społeczną, redystrybucję dóbr na rzecz rodzin wychowujących dzieci, emerytów, osób niepełnosprawnych, wzmocnienie tożsamości narodowej przez polski patriotyzm i polską tradycję chrześcijańską. W polityce zagranicznej na

¹³ J. Sielski, *Geniusze polityki i mężowie stanu*, [w:] *Przywódcy polityczni wobec współczesnych zagrożeń i kryzysów. Wyzwanie dla przywódców i partii politycznych*, red. M. Hartliński, INP Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Forum Politologiczne t.20, Olsztyn 2017, s. 40 in.

¹⁴ Cyt. za P. Zaremba, *O jednym takim... Biografia Jarosława Kaczyńskiego*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2010, s.21.

¹⁵ L. Dorn, *Anatomia słabości. Rozmowa z Robertem Krasowskim*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2013, s.180 i n.

¹⁶ Program PiS 2019.pdf, dostęp 14 XII 2022.

pierwszym miejscu są Stany Zjednoczone, eurorealizm, czyli „Europa Narodów”, sprzeciw wobec społeczności LGBT. W sferze gospodarczej PiS dopuszcza interwencjonizm państwowy w celu zapewnienia równych szans, szczególnie gdy chodzi o polskie firmy w stosunku do zagranicznych.

Środki działania PiS to:

- zdobycie bezwzględnej władzy politycznej (ustawodawczej, sądowniczej, wykonawczej, medialnej);
- uchwalenie nowej konstytucji, zgodnej z wolą PiS;
- przywileje socjalne dla obywatela;
- dobranie odpowiednich sztabów wyborczych;
- zastosowanie odpowiedniego marketingu politycznego.

„Partia ta dała proste rozwiązanie: to państwo PiS zapewni ci dobrobyt, zagwarantuje bezpieczeństwo, zaopiekuje się słabymi, wytropi skorumpowanych, rodzinę postawi na pierwszym miejscu”¹⁷.

Cel ukryty partii to utrwalenie władzy w państwie i utrzymanie jej jak najdłużej.

1) Utrzymanie władzy w ugrupowaniu politycznym Zjednoczona Prawica i w państwie.

Jarosław, jak sam twierdzi, swoje ambicje polityczne miał wcześniej niż Lech (podczas kręcenia filmu w 1961 roku Lech postanowił zostać politykiem). „Ja sobie wszystko zaplanowałem. Do władzy dochodzę w wieku 34 lat. I będę rządził do dziewięćdziesiątki – żeby pobić rekord kanclerza Adenauera”¹⁸.

Należy stwierdzić za Agnieszką Turską-Kawą, że „J. Kaczyński jest politykiem niezwykle autonomicznym, niesterowalnym i samodzielnie wyznaczającym kurs swojej aktywności na scenie politycznej. Podejmowane chociażby w trakcie kampanii prezydenckiej w 2010 roku próby zmiany jego społecznego wizerunku ukierunkowane na złagodzenie jego percepcji okazały się nieskuteczne, podkreślając zwrotnie siłę i spójność trwałych wewnętrznych dyspozycji polityka”¹⁹.

J. Kaczyński był osobowością silną, to typowy choleryk. Jako premier miał atuty – przede wszystkim dobry program wyborczy, intuicję polityczną, ale miał też wady. Jak twierdzi Ludwik Dorn: „on trafnie ustalał cele, ale sposób ich realizacji przez niego pozostawiał wiele do życzenia. On był bardziej publicystą niż

¹⁷ J. Sielski, *Przypadek braci Kaczyńskich*, [w:] *POPiSy w polityce. Uwagi o polskiej scenie politycznej*, red. M. Drzonek, J. Mieczkowski, Biblioteka Acta Politica, Szczecin 2006, s. 127.

¹⁸ *O dwóch takich...*, s. 50.

¹⁹ A. Turska-Kawa, *Fenomen przywództwa Jarosława Kaczyńskiego w kontekście specyfiki elektoratu Prawa i Sprawiedliwości*, [w:] *Demokracja w Polsce po 2007 roku*, red. D. Plecka, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych w Katowicach, Katowice 2014, s. 157.

politykiem państwowym²⁰. Największym błędem była polityka międzynarodowa od strony personalnej i dyplomatycznej. Wynikała ona z rezygnacji z „mądrości kolektywnej” i nieufności do własnego zaplecza ekspercko-politycznego²¹.

2) Tworzenie własnej „elity partyjnej i państwowej”.

Stworzono wyższe szkoły, aby kształciły się tam i zdobywały kwalifikacje osoby, które potem obsadzą stanowiska w zarządach rad nadzorczych w firmach państwowych. Główną szkołą, w której politycy PiS, „hurtowo i ekspresowo zdobywają tytuł MBA, pozwalający im zasiadać w radach nadzorczych państwowych spółek²² jest Collegium Humanum – Szkoła Główna Menedżerska w Warszawie. Drugą uczelnią, która ma być kuźnią kadr, jest reaktywowana w 2021 roku Akademia Zamojska. Według posła Sławomira Zawiślaka „...PiS chce stworzyć nową uczelnię w Zamościu, która będzie kształcić «elity państwowe i narodowe»²³. Nie należy także zapomnieć o uczelni ojca Tadeusza Rydzyka – Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej w Toruniu, która wspierana jest przez władze rządowe²⁴.

3) Odpowiednia reforma szkolnictwa w duchu tożsamości narodowej i patriotyzmu.

4) Krytyka Unii Europejskiej jako organizacji, która chce unifikacji kulturowej, a to zagraża polskiej tożsamości narodowej.

5) Reforma sędziowska – w duchu politycznym, gdzie wybór sędziów jest uzależniony od polityków.

6) Reforma państwa w kierunku wzmocnienia władzy wykonawczej kosztem samorządów.

7) Czarny PR (ang. *Black Public Relations*) wobec opozycji w partii i państwie, duża agresywność. Uprawianie polityki typu: „dziel i rządź”.

8) Eliminowanie zagrażających polityków w ZP – dymisje m. in. Ludwika Dorna, Marka Migalskiego, itp.

²⁰ L. Dorn, *Anatomia słabości. Rozmowa z Robertem Krasowskim*, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, Warszawa 2013, s. 186.

²¹ Ibidem, s.199.

²² *Collegium Humanum: kuźnia kadr PiS*, „Polityka” 28.06.2022, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/2171341,1,collegium-humanum-kuznia-kadr-pis-mamy-test-konczacy-studia-mba.read>, dostęp 11 XI 2022.

²³ M. Genca, *PiS chce stworzyć nową uczelnię w Zamościu, która będzie kształcić „elity państwowe i narodowe”*, <https://wiadomosci.onet.pl/lublin/pis-tworzy...>, dostęp 10 XI 2022.

²⁴ *Podsumowali wsparcie finansowe dla ojca Rydzyka: 325 mln zł od początku rządów PiS*, <https://www.onet.pl/informacje/onetkujawskopomorskie/finanse-o-rydzyka-otrzymal-az-325-zl-od-panstwa-od-poczatku-rzadow-pis/eye1w0q,79cfc278>, dostęp 10 XI 2022.

Doktryna Tuska

Oceniając Donalda Tuska z punktu osobowościowego, należy stwierdzić, że jest on konglomeratem dobrych cech choleryka (zorientowany na cel, logicznie myśli, przejmując władzę, dobry organizator), słabych melancholika (wpada w depresję, kładzie nacisk na negatywy, nastawiony pesymistycznie, miewa zmienne humory, podejrzliwy, nadmiernie tajemniczy, zamknięty w sobie, rzadko się uśmiecha) oraz mocnych cech sangwinika (poczucie humoru, humanistyczny profil uwodzący ludzi). Tusk ma dwie twarze: wewnętrzną, która jest mieszaniną nihilizmu i cynizmu, oraz zewnętrzną – pewny wdzięk i urok. Na skrzydle okładki „Daleko od miłości” napisano krótki szkic o Tusku: „Nie ma jednego Donalda Tuska. Raz jest naturalny i spontaniczny, a potem jest produktem PR-u, któremu słowa dyktują sondażowe słupki. Czasami apodyktyczny i nieugięty, innego dnia gra brata łąkę. Bywa intelektualistą, a później luzakiem z podwórka, który potrafi kląć na czym świat stoi. Który Tusk jest prawdziwy? Każdy”²⁵.

Cel strategiczny – republikańska wizja państwa²⁶

Wizja państwa u Donalda Tuska ewoluowała. W początkowym okresie działalności politycznej był zwolennikiem państwa liberalnego. To okres, gdy Tusk był związany z wydawaniem „Przeglądu Politycznego”, który miał za zadanie propagowanie idei liberalizmu, potem utworzenie partii politycznej o nazwie Kongres Liberalno-Demokratyczny (KLD) w grudniu 1989 roku. Tusk został po Januszu Lewandowskim przewodniczącym tejże partii. Drugi etap to działalność polityczna w Unii Wolności, gdzie idea liberalizmu – wolność – była na pierwszym miejscu. Dziś Tusk jako przedstawiciel PO wskazuje na republikańską wizję państwa. Platforma Obywatelska chce przywrócić blask tradycyjnym wartościom republikańskim, „Ideałowi Państwa jako dobra wspólnego i skutecznego strażnika sprawiedliwości oraz bezpieczeństwa”²⁷.

Jednak republikańska wizja państwa konkretyzuje się na dwóch płaszczyznach? Po pierwsze, w gospodarce reformy są realizowane w stronę wolności gospodarczej, czyli liberalnej. Po drugie, na państwo patrzy się od strony społecznej. Jak twierdzi sam Tusk – przeszedł drogę od liberała do socjaldemokraty:

²⁵ M. Majewski, P. Reszka, *Daleko od miłości*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2011.

²⁶ *Republikańska wizja państwa*, <https://ideologia.pl/programaidea-wolnosc-partii-platforma-obywatelska>, dostęp 12 XII 2022.

²⁷ *Republikańska wizja państwa*, <https://ideologia.pl/program-partii-platforma-obywatelska/>, dostęp 12 XII 2022.

„Przeszedłem długą drogę do dojrzałości. Zdążyłem się przekonać, że [...] ludzie bez własnej winy nie mają niekiedy szans na przeżycie. Państwo musi takim ludziom pomagać. [...] Co tu pomoże liberalizm w wydaniu szkoły chicagowskiej! Trzeba znaleźć pieniądze, nałożyć na kogoś podatek i płacić tym ludziom za to, że są ze swoim dzieckiem, że dają dobro większe niż PKB. I tylko w tym sensie człowiek staje się socjaldemokratą, ale nie ma to nic wspólnego z ideologią, tylko z wypełnianiem zwyczajnej ludzkiej powinności”²⁸.

Środki do zdobycia władzy politycznej w państwie.

- Odpowiedni program.

W 2019 roku Koalicja Obywatelska uchwaliła program polityczny „Twoja Polska”²⁹. Został on podzielony na 6 rozdziałów: 1. Polska demokracja, 2. Europejska ochrona zdrowia, 3. Polska dostatnia, 4. Polska ekologia, 5. Polska edukacja i kultura, 6. Polska seniora.

1) Polska demokracja – legalizacja związków partnerskich, sprawność i niezależność sądów oraz Trybunału Konstytucyjnego, wolność mediów (także publicznych), rozdzielenie funkcji Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości, głosowanie przez Internet, likwidacja urzędów wojewódzkich na rzecz samorządów, offset jako warunek kontraktów zagranicznych, pełne prawo do bezpieczeństwa zgromadzeń, zero tolerancji dla mowy nienawiści, likwidacja CBA, ochrona tajemnicy dziennikarskiej, bezpieczna Polska – połączenie korzyści z sojuszy z USA i Europą, wykorzystanie Europejskiego Funduszu Obronnego.

2) Europejska ochrona zdrowia – maksimum 21 dni do specjalisty, maksimum 60 minut na SOR, darmowe in vitro i znieczulenie przy porodzie, europejski poziom wyleczalności raka w ciągu 7 lat, lekarz pierwszego kontaktu współpracujący ze specjalistami, powołanie asystentów lekarzy.

3) Polska dostatnia – płaca minimalna – automatycznie połowa przeciętnego wynagrodzenia, PIT oraz składki na ZUS i NFZ nie przekroczyć 35%, trzyletnie stypendia na przekwalifikowanie, proste podatki, program dla osób do 35 lat, 32 miliardy euro – nowa perspektywa dla polskiej wsi, Fundusz Kłękowy dla Wsi i Rolnictwa, dług publiczny poniżej 30%, nieodwołalność prezesów instytucji nadzoru oraz regulatorów, nadzór finansowy NBP, odpartyjnienie spółek Skarbu Państwa, likwidacja zakazu handlu w niedziele.

4) Polska ekologia – posprzątać Polskę – koniec z plastikiem, darmowa wymiana pieców i niższe koszty ogrzewania, 25 miliardów euro na ciepły dom, rozszerzenie obszarów parków narodowych, powszechny system kaucji i depo-

²⁸ *Od liberała do socjaldemokraty*, <https://ideologia.pl/program-partii-platforma-obywatelska/>, dostęp 12 XII 2022.

²⁹ Program Koalicji Obywatelskiej Twoja Polska, www.koalicjaobywatelska.pl, dostęp 12 XII 2022.

zytów, wodór jako paliwo przyszłości, koniec hodowli na futra, koniec cierpienia zwierząt w cyrkach, plan transformacji przemysłowej Śląska i innych regionów węglowych, min. w oparciu o środki unijne z Platformy Węglowej (koniec z węglem w energetyce do 2040 roku).

5) Polska edukacja i kultura – godne wynagrodzenie dla nauczycieli, nacisk na umiejętności uczenia się i zdolność do innowacji w szkole (kreatywność i innowacyjność, myślenie krytyczne i rozwiązywanie problemów, komunikacja i współpraca), koniec pisania podstaw programowych przez polityków, dialog z dyrektorami szkół, samorządami i organizacjami zawodowymi, kultura w sojuszu z nauką, inwestycja w czytelnictwo, pozarządowe zarządzanie kulturą, szybsze kariery naukowe, wsparcie dla pozycji międzynarodowej uczelni, cyfryzacja w nauce, zwiększenie funduszy na badania i rozwój.

6) Polska seniora – trzynastka na stałe i co roku, projekt specjalnych czełków, urlopów i uczynienia z opieki nad seniorem profesjonalnego i certyfikowanego zawodu, 1 000 zł na opiekę nad osobą niesamodzielną, centra rehabilitacji i dziennego pobytu dla osób starszych.

W prezentowanym programie KO wypunktowany został sojusz z Europą i Stanami Zjednoczonymi w polityce zagranicznej. KO i Tusk widzą szansę na wydzwignięcie się Polski z kryzysu przede wszystkim we współpracy z Unią Europejską i USA.

W polityce wewnętrznej program akcentuje decentralizację w postaci przywrócenia istotnej roli samorządom. Trzeba brać pod uwagę, że niektóre proponowane postulaty programowe nie zostaną zrealizowane, np. z powodu utworzenia koalicji rządowej z PSL – problem prawa zwierząt, a przede wszystkim hodowli zwierząt futerkowych itp., czy też małego poparcia niektórych postulatów programowych. Ten ostatni problem musi brać pod uwagę przywódca KO i reagować odpowiednio dobranym marketingiem politycznym.

- Stworzenie odpowiedniej koalicji opozycyjnej, która pozwoliłaby odsunąć PiS od władzy politycznej.

Rozmowy koalicyjne się toczą. Są trzy scenariusze. Pierwszy zakłada, że każda partia opozycyjna idzie oddzielnie. Drugi: tworzą się dwie grupy opozycyjne – pierwsza to KO, PSL, Polska 2050, druga to SLD. Trzeci scenariusz przewiduje trzy ugrupowania: a. KO, b. Polska 2050, PSL, c. SLD. Na dziś pierwszy wariant jest najbardziej realny. Nie będzie jednej listy opozycji w wyborach parlamentarnych. Przywódca Polski 2050 – Szymon Hołownia zdecydował, że do wyborów chce iść sam³⁰.

³⁰ K. Dziubka, *Kulisy narady z Tuskiem. „Kończymy ten serial”*, Wiadomości (onet.pl), dostęp 7 II 2023.

Cel ukryty – zemsta Tuska

Środki do osiągnięcia celu:

- 1) utrzymanie władzy w partii;
- 2) zdobycie władzy w państwie;
- 3) posiadanie istotnego wpływu na strategiczne decyzje polityczne w polityce wewnętrznej i zagranicznej;
- 4) postawienie w stan oskarżenia przed sądem, albo w ostateczności przed Trybunałem Stanu, niektórych członków aktualnej elity władzy;
- 5) po wygraniu wyborów jak najszybsze wejście do strefy euro – byłaby to najdotkliwsza zemsta na Kaczyńskim za prezentowanie Tuska w TVP jako polityka niemieckiego³¹.

Na spotkaniu z wyborcami w Wałbrzychu w czerwcu 2022 roku Tusk skrótowo potraktował pozytywny program wyborczy PO jako „anty-PiS”. Potem krótko wyjaśnił jego sens: „Nie ma bardziej pozytywnego programu niż anty-PiS”. Dodał, że „anty-PiS” jest m.in. „powrotem do Europy, likwidacją drożyzny, przywróceniem praworządności, rządów konstytucji, to pieniądze europejskie, nowoczesna szkoła, szacunek i godność dla mniejszości”³².

Zakończenie

1. Obaj analizowani politycy to przywódcy „z najwyższej półki” – charyzmatyczni decydenci strategiczni.
2. Inaczej są już oceniani od strony kryterium działania. J. Kaczyński to przede wszystkim ideolog – twórca nowych wizji. Jego zaprzeczeniem jest D. Tusk, znany z wypowiedzi, w której mówił, że „jak ktoś ma wizję, to niech idzie do lekarza”³³.

³¹ Gdy TVP pokazuje Tuska, bardzo często umieszcza go na tle żurawi Stoczni Gdańskiej. To nagranie z wystąpienia szefa Europejskiej Partii Ludowej podczas kongresu niemieckiej partii CDU. Tusk, w związku z tym, że przemawia na nagraniu do niemieckich polityków, wypowiada się w ich ojczystym języku. Na ekranach widzów pojawia się jednosekundowa przebitka z politykiem mówiącym „für Deutschland” albo „Danke für Alles”. Cytaty są wyrwane z kontekstu. Tusk podziękował CDU za postawę w czasie pandemii koronawirusa – „Danke für Alles”. „Für Deutschland” wypowiada, gdy nazywa rządy CDU dobrodziejstwem „nie tylko dla Niemiec, ale dla całej Europy”. Internauta policzył, ile razy TVP zacytowała Donalda Tuska, który mówi „für Deutschland”. Było to 97 cytatów. *Donald Tusk cytowany w TVP. Już 97 razy mówił: „für Deutschland”* – Wiadomości (onet.pl), dostęp 12 XII 2022.

³² A. Tomczyńska, *Tusk: Nie ma bardziej pozytywnego programu niż anty-PiS*, Gazeta Prawna.pl, dostęp 12 XII 2022.

³³ <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/539645,wlodzimierz-cimoszewicz-bledy-po-donald-tusk-mowil-jak-ktos-ma-wizje-niech-idzie-do-lekarza.html>, dostęp 8 I 2017.

3. Donald Tusk to przede wszystkim typ decydenta i organizatora. Obaj omawiani decydenci bardzo zwracają uwagę na struktury partyjne. Szczególnie J. Kaczyński, który co pewien czas reformuje je w kierunku centralizacji, a więc zwiększenia własnych wpływów na tę strukturę.
4. Inaczej obaj decydenci traktują państwo. Dla J. Kaczyńskiego na początku działalności, gdy był po raz pierwszy u władzy w 2005 roku, była to realizacja wizji nowego państwa – IV RP, ale jak uprzednio pisałem, nie została ona w sposób istotny zapoczątkowana. W 2015 roku PiS objął władzę. J. Kaczyński zaczął budować „nowe państwo”, które w programie PiS z 2019 roku nosi nazwę „polski model państwa dobrobytu”³⁴. Dziś z wielu przyczyn – zawnionych, jak i niezawnionych (pandemia) – państwo jako struktura organizacyjna jest niedokończona, a to powoduje chaos organizacyjny, gdyż reformy państwa nie zdołały stworzyć nowej, lepszej jakości.
5. Donald Tusk inaczej traktuje państwo. Jego sztandarowym hasłem była wypowiedź „ciepła woda w kranie”. Gdy to wypowiadał miał na myśli sprawność państwa w obliczu codziennych kłopotów obywateli.
6. Krytyka Andrzeja Zybortowicza w 2013 roku na ten temat jest znamienna: „ciepła woda w kranie” to metafora, ale także coś więcej. Oto władza ogłasza, że nie będzie przemieniała, przebudowywała Polski (...) Władza nic nie przebuduje, no, najwyżej coś dobuduje – jakieś Orliki, stadiony, autostrady (z niepotrzebnymi ekranami). Żadnej poważnej reformy. Żadnego zaglądania ludziom do łóżek. Żadnego zaglądania ludziom do sumień. A już zwłaszcza oligarchom do portfeli”³⁵.
7. Dzisiaj hasło „ciepła woda w kranie” jest bardzo ambitną polityką wobec rosnących rachunków za ciepło i nie tylko. Pokazują to także sondaże: „Z sondażu Pollster na zlecenie „Super Expressu” wynika, że zdecydowana większość Polaków wolała rządy Donalda Tuska. Aż 53% zdecydowanych respondentów wskazało lata rządów Tuska. 47% ankietowanych zaś wskazało na rządy Mateusza Morawieckiego. Fatalne poparcie dla Rady Ministrów wykazał nawet rządowy CBOS. 46% badanych przez CBOS określiło się jako przeciwnicy rządu Mateusza Morawieckiego; jedynie

³⁴ Program PiS 2019.pdf, dostęp 14 XII 2022.

³⁵ A. Zybortowicz, *Jak działa „ciepła woda w kranie”? Tusk wyhodował potwora, nad którym nie jest w stanie zapanować i którego nie rozumie*, <https://wpolityce.pl/polityka/164219-jak-dziala-ciepła-woda-w-kranie-tusk-wyhodował-potwora-nad-którym-nie-jest-w-stanie-zapanować-i-ktorego-nie-rozumie>, dostęp 14 XII 2022.

29% ankietowanych odpowiedziało, że są zwolennikami gabinetu. Jednocześnie 55% badanych negatywnie oceniło działalność rządu³⁶.

8. Kończąc wywód, warto przytoczyć moją wypowiedź, która ukazała się w artykule *Jarosław Kaczyński – wielki taktyk ale czy dobry strateg w kontekście wyborów 2014-2015?*. Pisałem tam: „W grudniu 2015 Jarosław Kaczyński zdobył pełnię władzy. Osiągnął coś, o czym od ćwierć wieku marzyli wszyscy liderzy polityczni w Polsce: pełnię władzy. Ba, spełnił swoje marzenie, o którym mówił jeszcze w latach 90.: być szefem takiej partii, która ma większość bezwzględna w parlamencie. Będzie mógł zrealizować swoje marzenie, przebudować Polskę według swojej wizji – stworzyć nowe państwo np. IV RP i stać się co najmniej przywódcą narodowym a może w przyszłości mężem stanu.

Mówiąc słowami Wyspiańskiego – J. Kaczyński ma «złoty róg», czy go odpowiednio wykorzysta? Czy też zgodnie z polską tradycją – zaprzepaści nadarzającą się sytuację polityczną. Oto jest pytanie³⁷. Dziś mamy jedną odpowiedź: Polskiej tradycji stało się zadość. J. Kaczyński zgubił gdzieś „złoty róg”. Mamy chaos i ponurą przyszłość.

Bibliografia

Źródła pierwotne

- *Collegium Humanum: kuźnia kadr PiS*, „Polityka”, 28.06.2022, <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kraj/2171341,1,collegium-humanum-kuznia-kadr-pis-mamy-test-konczacystudia-mba.read>, dostęp 11 XI 2022.
- <https://wiadomosci.dziennik.pl/polityka/artykuly/539645,wlodzimierz-cimoszewicz-bledy-po-donald-tusk-mowil-jak-ktos-ma-wizje-niech-idzie-do-lekarza.html>, dostęp 8 I 2017.
- *Dr Rafał Matyja: w rządzie Szydło może się powtórzyć historia jak z Janem Rokitą*. Onet.pl, dostęp 21 X 2015.
- *Podsumowali wsparcie finansowe dla ojca Rydzyka: 325 mln zł od początku rządów PiS*, <https://www.onet.pl/informacje/onetkujawskopomorskie/finanse-o-rydzyka-otrzymal-az-325-zl-od-panstwa-od-poczatku-rzadow-pis/eye1w0q,79cfc278>, dostęp 10 XI 2022.

³⁶ A. Wysocki, *Tusk jednym zdaniem podsumował PiS. Nawiązał do ciepłej wody w kranie*, <https://natemat.pl/435346,donald-tusk-o-pis-nawiazal-do-ciepłej-wody-w-kranie>, dostęp 12 XII 2022.

³⁷ J. Sielski, *Jarosław Kaczyński – wielki taktyk ale czy dobry strateg w kontekście wyborów 2014-2015?*, [w:] *Polskie wybory 2014-2015. Kontekst – przebieg – konsekwencje polityczne*, t. II, red. M. Kolczyński, Wyd. UŚ, Katowice 2017, s. 74–93.

- *Internauta policzył, ile razy TVP zacytowała Donalda Tuska, który mówi „für Deutschland” Donald Tusk cytowany w TVP. Już 97 razy mówił: „für Deutschland”*, Wiadomości (onet.pl), dostęp 12 XII 2022.
- *Od liberała do socjaldemokraty*, <https://ideologia.pl/program-partii-platforma-obywatelska/>, dostęp 12 XII 2022.
- *Program Koalicji Obywatelskiej Twoja Polska*, www.koalicjaobywatelska.pl, dostęp 12 XII 2022.
- *Program PiS 2019.pdf*, dostęp 14 XII 2022.
- *Republikańska wizja państwa*, [https://ideologia.pl/programa-idea-wolności-partii-platforma-obywatelska](https://ideologia.pl/programa-idea-wolnoci-partii-platforma-obywatelska/), dostęp 12 XII 2022..

Źródła wtórne

- Burchill S., Devetak R., Linklater A., Paterson M., Reus-Smit CH., True J., *Teorie stosunków międzynarodowych*, tłum. P. Frankowski, KiW, Warszawa 2006.
- Chmielewska-Gnojewska J., *Mit IV RP jako narzędzie manipulacji w kampanii wyborczej PiS w 2005 roku*, [w:] *Mity symbole i rytuały we współczesnej polityce*, red. B. Szklarski, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008.
- Czaputowicz J. (red.), *Zastosowanie konstruktywizmu w studiach europejskich*, Wyd. UW, Warszawa 2016.
- Dziubka K., *Kulisy narady z Tuskiem. „Kończymy ten serial”*, Wiadomości (onet.pl), dostęp 7 II 2023.
- Dorn L., *Anatomia słabości. Rozmowa z Robertem Krasowskim*, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, Warszawa 2013.
- Genca M., *PiS chce stworzyć nową uczelnię w Zamościu, która będzie kształcić „elity państwowe i narodowe”*, <https://wiadomosci.onet.pl/lublin/pis-tworzy...>, dostęp 10 XI 2022.
- Karnowski M., Zaremba P., *O dwóch takich... Alfabet braci Kaczyńskich*, Wyd. M, Kraków 2006.
- Krasowski R., *Z chłopca król*, część I, „Polityka” nr 39, 25.09–1.10.2013.
- Majewski M., Reszka P., *Daleko od miłości*, Wydawnictwo Czerwone i Czarne, Warszawa 2011.
- Marsh D., Stoker G. (red.), *Teorie i metody w naukach politycznych*, tłum. J. Tegnerowicz, Wyd. UJ, Kraków 2006.
- Matyja R., *Rywalizacja polityczna w Polsce*, Ośrodek Myśli Politycznej Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, Kraków-Rzeszów 2013.
- Modzelewski M., *Zajeżdżymy kobyłę historii. Wspomnienia...*, Wydawnictwo Iskry, Warszawa 2013.
- Turska-Kawa A., *Fenomen przywództwa Jarosława Kaczyńskiego w kontekście specyfiki elektoratu Prawa i Sprawiedliwości*, [w:] *Demokracja w Polsce po 2007 roku*, red. D. Plecka, Towarzystwo Inicjatyw Naukowych w Katowicach, Katowice 2014.
- Sielski J., *Geniusze polityki i mężowie stanu*, [w:] *Przywódcy polityczni wobec współczesnych zagrożeń i kryzysów. Wyzwanie dla przywódców i partii politycznych*, red. M. Hartliński, INP Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Forum Politologiczne t. 20, Olsztyn 2017.

- Sielski J., *Lech Wałęsa i Tadeusz Mazowiecki. Twórcy III RP*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Politologica XIV”, 2015, nr 181.
- Sielski J., *Teoretyczne aspekty przywództwa politycznego. Casus Polski*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2013.
- Tomczyńska A., *Tusk: Nie ma bardziej pozytywnego programu niż anty-PiS*, Gaze-taPrawna.pl, dostęp 12 XII 2022..
- Zaremba P., *O jednym takim... Biografia Jarosława Kaczyńskiego*, Wyd. Czerwone i Czarne, Warszawa 2010.
- Zybortowicz A., *Jak działa „ciepła woda w kranie”? „Tusk wyhodował potwora, nad którym nie jest w stanie zapanować i którego nie rozumie”*, <https://wpolityce.pl/polityka/164219-jak-dziala-ciepła-woda-w-kranie-tusk-wyhodował-potwora-nad-którym-nie-jest-w-stanie-zapanować-i-ktorego-nie-rozumie>, dostęp 14 XII 2022.

Streszczenie: Praca rekonstruuje doktrynę Jarosława Kaczyńskiego i Donalda Tuska. Głównymi metodami badawczymi są konstruktywizm, metoda porównawcza i czynnikowa. Główne wyróżniki pojęcia doktryny politycznej to cel strategiczny, cel ukryty i środki prowadzące do realizacji tych celów. W zakończeniu autor stara się uwypuklić różnice w ujęciu doktryny obu polityków.

Słowa kluczowe: doktryna polityczna; cel strategiczny; cel ukryty; środki do realizacji celów

Political Doctrine of Jarosław Kaczyński and Donald Tusk

Abstract: The paper reconstructs the doctrine of Jarosław Kaczyński and Donald Tusk. The main research methods are constructivism, the comparative and factorial methods. The main distinguishing features of the concept of political doctrine are the strategic goal, the hidden goal and the means to achieve these goals. In conclusion, the author tries to highlight the differences in the approach to the doctrine of both politicians.

Keywords: political doctrine; strategic goal; hidden goal; means to achieve goals